

Q. D. B. V.
DIATRIBE HISTORICA
POSTERIOR

Quâ
præter

GENUINAM ORIGINEM;
ANTIQUOS

CURLAN-
DÆ GENTIS
MORES

publicè recenset

P R Æ S E S

M. SAMUEL RHANÆUS,
Gramsdenâ Curlandus.

RESPONDENTE

JOH. CHRISTOPHORO ERNESTI,

Keula-Thuringo.

Ad diem III. Novemb. A.O.R. M.DC.LXXXIII.

H. L. Q. C.

WITTENBERGÆ, Typis Viduæ Augusti Brüningii.

 Uod superiori disputatione per-
secuturum me recepi, id in præsens exequi, constitu-
tum mihi est, quoniam promissi fides me admonet,
& ratio ordinis hanc seriem omnino poscit.

§. XVIII.

 Vicquid ergo placeat eruditis, quicquid itē de Sarmatarum
origine Scriptores commemorati eligant; ego Præceptoris
Germaniæ, clarissimi Melanchthonis vestigia omnium maximè
sequenda mihi existimo: quandoquidē aliorum suffragia acce-
dunt, eaq; doctiorum applausu muniuntur. Deducit autem ille
Sarmatarum, & sigillatim Henetorum seu Venedorum, (quos
ille quidem promiscuè pronunciat) origines, à RIPHATO,
Gomeri filio: cuius verba non piget apponere, ut tanto dulci-
us ex ipso fonte bibantur aquæ: (a) à Riphat, inquit, Riphei,
i.e. Gigantes. Notissima est autem appellatio Ripheorum monti-
um, de quibus, etsi quid alii scribant, non ignoro, tamen in illa
parte Septentrionis hac appellatio celeberrima fuit, in qua fue-
runt Sarmata, & inter Sarmatas Heneti, sicut Ptolemaus inquit;
Sarmatarum gentem maximam Henetos esse. Nomino autem
Henetos omnes, ubicunq; confederunt, qui lingua Polonica utun-
tur, etiamsi dialectis differunt. Et paulò post, progressos, subji-
cit, Henetos, occupasse & adhuc tenere eas regiones, quæ nunc no-
minantur Russia, Lithuania, Polonia. Pauloque ulterius, com-
plevisse etiam litus Balticum, addit, unde nomen esse in Prussia
Sinus Venedici. Concludit tandem, à Riphat, Ripheos, hosq; Sar-
matas esse & Henetos. Idemq; in re pari, felicitate non im-
pari, aliis verbis persequitur, quæ jam prioris diatribæ §. X. re-
censui, atque huc arcessi debent.

§. XIX. Neq; id primus & nuper admodum, atq; ex suo saltem ingenio commentatus *Melanthon* existimari debet, cujus antiquiora sanè vestigia extant. Etenim si vera (a) *Bochartus* scribit, jam inde *Eusebius*, Sauromatas per Riphæos interpretatus est, nihil etiam obnitente *Josepho*, quem Paphlagonæ per Riphæos explicantem, dudum conciliavit *Melanthon*, inter antiquius, & sequioris ævi nomen distinguens. *Melanthoni*, viro gravissimo, subscribit jureconsultus & Polyhistor eximius, & in originibus Sarmatarū & Slavorum exercitissimus, (b) *Johannes Matthias a Sudetis*, & utrique horum, præter alios, nuper adhuc (c) *Georg. Hornius*.

§. XX. Facile autem in concordiam redigi, componique possunt, qui cum *Beroso* & aliis, *THUISCONEM* condidisse Sarmatas autumant, quive exinde *Thuisconem* Germanorum Sarmatarumq; Patrem appellant. Aut enim illi *Thuisconem* eduxisse Japhetigenam Riphæorum progeniem, (exemplo (d) *Aven-tini* non multum dispari) credunt, atque sic *ASCENAZO*, non paternæ generationis beneficium, sed primæ saltem introductionis deberi a Sarmatis, existimant. Aut etiam, quod vel maxime crediderim, non probè, & neglectis originum, migrationumque characteribus, non accuratè Sarmatas distinguunt a Germanis, cujus vel hoc argumentum est, quod (e) *Joh. Funccius* per Sarmatas *Thuiscones* Germanos uè interpretetur, atq; nonnulli apud (f) *Willichium* Rheni Sarmatas adducant, qui verè & propriè dicti, nulli fuerunt; quò ipsò coargui *Berosus* debet, quem vel hoc nomine, quod Sarmatas Rheno terminat, suspectū meritò doctis omnibus (g) *Joh. Matthias a Sudetis* habet, dubitatq; an is sit, qui Alexand. M. temporibus vixit, & cujus historias citat *Josephus* & *Athenaus*, cuique statuam, inauratà lingua, Athenienses in gymnasio statuisse, autor *Plinius* existit.

§. XXI. Nunc ergo ex iis, quæ satis & abunde dicta sunt, DE GENUINA CURLANDÆ GENTIS ORIGINE, ita colligo, concludoque

(a) *Phaleg. lib. III. Cap. X. p. 198. C.* (b) in *Subsecivis*, de origine Bohemorum & Slavorum (c) in *Imperiorum & Regnorum, historia*, p. 108. & 109. (d) vid. diatrib. prioris §. XIII. (e) in *Chronol. fol. u. ad annum 6. Ital.* (f) in *Tacitum ap. Schard. rediv. fol. 42. B. 1. & u. [g] in Bohem. & Slavor. origine.*

doq; ,Curlandam gentem e Riphato, Gomeri Japhetigenæ filio; ,
 prognatam, propagatamque esse, ita tamen, ut (si *Matth. a Sude-*
zis sequimur,) Riphæi (a) (*Pomp. Mela* RIPHACES, & ARIM-
 PHAEOS (b) *Plinius* dicit) seu HENETI aut PAPHLAGONES
in terra Asæ patria, usq; ad excidium Troje, annum a condito
M. 2788. a diluvio 1131 a condit. turr. Babyl. 1030. ante N. C. 1183.
permanserint, tum ex Paphlagonia egressi, AUT prius Illyri-
 cum, præter vicina ad Bosphorum Cimmerium loca, occu-
 parint, exinde verò, cum sedis suæ habitationisque spatia, cre-
 scente indies sobole, magis magisque impleri, nec capitendis tot
 incolis sufficere posse intelligerent; novas sibi terras, Septentri-
 onem versus quarere coacti, in has usq; oras diffusi sint; AUT,
immediatè statim, & rectò itinere, aliqui eorum, (eò tamen dis-
 crimine, ut, qui in Illyrico confederint, VENETOS, apud pro-
 batos autores, qui ad Arctum commigrarint, VENEDOS scrip-
 ptos, deprehendas;) huc concesserint, atq; sumpto, per occa-
 sionem morum, generali SAUROMATARUM nomine, totius
 undique maris, exinde dicti SARMATICI, littora Septentrio-
 nalia implerint, Scriptoribusque antiquiorib9, præter dicta mo-
 do SARMATARUM, VENEDORUMque nomina, mox SCY-
 THARUM, mox ÆSTIORUM, mox LEMOVIORUM & EFFLU-
 ORUM, mox HIRBORUM atque RIPHACUM, appellatione
 venerint, si unicus, quantum ejus mihi constat, *Ptolemaus* ex-
 cipiatur, qui CARYONUM vocabulò eos denotasse videtur.

§. XXII. Sexto tandem à Ch: N. seculò, SLAVICI nomi-
 nis historiæ inserti, Nonò, quò Franci Carolovingi regnabant,
 CHORI dicti, Undecimò postea, Duodecimo, & sequentibus,
 CURETES, CURI, CURONI, & imprimis CURLANDI nomi-
 nari coeperunt; Quod cum plus satis jam priori diatribe §. I. II.
 III. IV. V. VI. VI. dixerim, isthuc L. B. remitto, atq; omnino ex
 dictis GENUINAM CURLANDÆ GENTIS ORIGINEM intel-
 ligi posse, mihi persuadeo, inde etiam id largius exequi desino.
 Unicum hoc obiter, atq; *ὡς ἐν παρόδῳ* adjicio, quod de antiqua Illy-
 rici urbe apud (c) *Strabonem* reperi, quæ ipsi VENDUM dicitur,

unde non falso fortè indicio, vel nominis argumento, quod proximè dixi, confirmari posse videtur; non enim obscure id ipsum indicat, HENETOS, VENEDOSque latè se diffudisse, & non minus in Illyrico, quam nostra Curlandia, habitationis suæ nomen reliquisse: Nectamen valde repugno, sicui magis placeat, quod nonnemo VENDI, Curonorum oppidi paronymon, à VINNONE, Ensiferorum ordinis Magistro, ex *Chron. ord.* MS. repetere cupiat satagatque.

§. XXIII. Alterum nunc thema tractandum mihi est, INDIGENÆ AN ALIENIGENÆ sint hodierni incolæ, qui ex RIPHATI quidè posteritate hic supersunt, & in plebe rustica, vestigia istius stirpis habent. Quæstionis summa in eò posita est: utrum ABORIGINES censi debeant, & unâ eademq; , ac non interruptâ propaginis serie, iisdem parentibus VENEDO-SARMATICIS, quos RIPHATIGENAS, ex Paphlagonia huc commigrasse, priori themate constitit, propagati? an verò, hisce penitus extinctis pulsive, aliorum, ceu nova prorsus colonia introducti, aut ad minimum etiam, exterarum gentium adventu, hospitiiisque commixti, conjunctive credi possint? Quod sane thema, tantò est intricatius, quantò curiosius, & tantò minus accuratè à me definiri posse fateor, quantò magis à summis quibusque historicarum rerum Scriptoribus, usque huc, neglectum esse, nemo mecum diffiteri potest. Dicam tamen, quod mihi ex qualicunque migrationum cognitione, & imprimis caractere sermonis, (qui præcipuas hoc in argumento partes, meâ sententiâ sustinet) verosimilius videatur.

§. XXIV. Quamvis autem non merè ABORIGINES crediderim, tamen nihil meæ opinioni officit, si ante eos Scythæ in has terras venerint, quippe, quorum tunc non fixæ sedes, nec animus manendi, certumque habitandi institutum fuere, atque adeò ABORIGINUM prærogativam verè haud possederunt. Equidem haud diffiteor, similitudinis, & morum universi populi congruentium documento, & lingvæ in universum dialecto

lectō (perpaucis vocabulis, tribusque saltem aut IV. vocalibus exceptis, quæ commutari inter Semgallos Curonosque solitæ, consuetudine irrepserunt, eosque non distinguunt) adduci forsan posse quenquam, ut puros indigenas, neque exteris permixtos credat; attamen, si, quod historiæ fides exigit, ingenuè aperiendum est, fieri non potuit, quin tot tantæque, in has, aut finitimas certè oras, factæ migrationes, non aliqua saltem, commixtionis vestigia relinquerent. Libens taceo, quod de GOTHORUM, trecentis ante Ch. N. annis, in terras Septentrionales adventu, *Pytheas*, Scriptor antiquissimus, apud (a) *Plinium* enarrat: Nec dicam nunc, quod ÆSTIORUM, penetrata Prussia, Livoniaq; celebratorum, & ab origine Germanica descendentium, non obscura vestigia in ESTHONIA, hodiernum existant. Multo minus huc adferam, quod apud (b) *Johannem Magnum* de altera GOTHORUM sec. I. facta in has regiones commigratione, legi potest, qui duce Getherico e Gothia, maritimo itinere egressi, superatis Ulmerugis, CURETIBUS, Samageti, Estonibus, tandem relictis præidiis, Vilimero, Getherici filio parere jussi, in Gothiam, cum honestiori victoria rediisse scribuntur. Alia prætereo, quæ satis evincunt, non potuisse incolas nostros usquè adeò impermixtos servari, ut non unâ & altera vice, exteræ gentis necessitudinibus se illigarent. Unicum sermonis argumentum sat validum est, & probaturo sufficit; Etenim si purè gens nostra hodiernum SLAVONICA, nec exteris quibusdam admixta esset, & linguam ejus dialectumq; purè SLAVONICAS esse oporteret; Quorsum erò nunc vocabula LATINA, GERMANICA, ITALICA, RUSSICA, spectant? quæ copiosismè irrepisse in sermonem Curicum, inque eo extare, nemini ejus gnaro non constare potest.

§. XXV. Exinde jam colligi posse existimo, nostrates hodiernos incolas (loquor autem de plebe rustica, de aliis res per se in aprico est) esse quidem ABORIGINES, & iisdem parentib9

(a) *Hist. Nar. Lib. XXXVII. Cap. II.* (b) *in Gothorum Sueonumque historia, Lib. V. cap. II. pag. 196.*

VENEDO-SARMATICIS, quos ex Paphlagoniæ gressos, hucque delatos, sedes fixisse, superius affirmatum est; prognatos propagatosque, non tamen non sæpè aliis propaginibus immixtos, aliquid a populis ad se commigrantibus traxisse. Neque hic locum invenit, si quis obtendere satagat, Venedorum e Russia LIVONIA que factam in Vandalorum, tum crebris expeditionibus exhaustas sedes, successionem, quam gravissimorum Scriptorum consensu firmari, & à (a) *Bangerto* repeti, ejusque initium ab imperio Valentiniani III. arcessi, per est manifestum. Non enim ea impedit, quo minus statuamus, Venedos non omnes omnino tunc temporis patrias sedes reliquisse, nec ad unum omnes in Vandalorum sedes commigrasse, ita, ut ad occupandas terras, omnino incolis cedentibus vacuas, vicinorum colonias invitarint; dissvadet enim id ipsum ratio, & silent omnes, quicunque etiam, migrationem hancce consignandam sumserunt. Morum etiam similitudo, lingvæque dialectus nihil evincunt, cum *facile permixtas gentes in habitu & moribus*, addo etiam sermonis genere, *conformari invicem sibi* posse, vel ipsò hoc Venedorum Vandalorumque exemplo *Bangertus* aperte satis demonstret.

§. XXVI. MORES CURONICÆ GENTIS ANTIQUI nunc restant, quos strictim breviterque attingam, ut leges autoritate publica fixas, dissertatio hæc servet. Liceat autem mihi quasi in antecessum nonnulla de habitu corporum annotare, quæ indubitato quidem definiri non possunt, ac subinde in uno eodemque loco variant, nec facile nunc a me determinantur. Ubi statim in mentem mihi veniunt verba sapientis, & rerum periti artificis (b) *Vitruvii*, *immanibus corporibus gentes sub Septentrionibus nutriri*, asserentis, quæ eò minus dubia cuiquam videri debent, quod (c) *Plinii* patrocinio firmantur, quippe qui ratione autoritati junxit, graviterque scripsit: *ob humoris alimentum Septentrionalibus proceritatem corporis* attribui debere.

Conf.

[a] in Chron. Slavor. Helnold. Lib. I. Cap. II. (b) de architectura. Lib. IV. Cap. I.
[c] Hist. Nat. Lib. I. Cap. LXXVIII.

Conf. (a) *Joh. Lascius* & alii. Imprimis cibi, potusque simplicitas, corporibus innoxia, & simul utilis, lactisque alimentum vigori peraptum, & laboris assiduitas, disciplina item, ususque armorum, & venandi studium, langvorem mollitiemque arcebant, & moli roborique corporum augendo, ex asse serviebant. Huc spectat similitudo corporum Germanicorum, quæ iisdem ex causis, valida & procera evaserunt; quod nuper doctissimè (b) *Herm. Conring.* est persecutus.

§. XXVII. Capilli genus ista gens directum, si (c) *Vitruvium*, si (d) *Plinium* sequimur, promissum aluit, quod (e) *Aristoteli* simplex est, & causa ejus principiumque cum temperamento gentis, tum ambientis aeris humiditate designatur. Capillos autem non more Romano reseguisse gentem hanc colligitur, quorum spectant etiam de barbâ non tonderi solitâ, quæ de Getis observat (f) *Ovidius*.

§. XXVIII. Color Septentrionalium, quantû ad cutem candidus, sed quatenus ad oculos spectat, cœruleus glaucusve, flavus tandem ac rufus, quod ad pilum, apud (g) *Vitruvium* (h) *Aristotelem*, (i) *Plinium* (k) *Tacitum*, & alios observatus legi potest. Confer. (l) *Julius Firm. Maternus*. (m) *Procopius*. (n) *Cassiodorus* (o) *Adamus Bremensis*, (p) *Helmoldus*, alique.

§. XXIX. Huc pertinet etiam ætatis, vitæque terminus, qui non sanè tam arctus fuit, ut robori corporum non congru-

B

eret

[a] de Diu Samagitharum. (b) integro tractatu de habitus corporum German. causis. (c) de architectura Lib. IV. Cap. I. [d] Hist. Nat. Lib. I. Cap. LXXVIII. (e) de generat. animal. Lib. V. Cap. III. (f) Lib. I. Trist. Eleg. VII. & de Ponto Lib. I. Eleg. LX. (g) Architect. Lib. IV. Cap. I. (h) Problemat. sect. ult. quæst. II. (i) Hist. Nat. Lib. I. Cap. LXXIX. (k) de German. moribus. Cap. IV. (l) Lib. I. Cap. I. [m] Lib. I. Histor. Vandal. (n) Lib. IV. Var. Ep. XLIX. & in Edicto Cap. CXCV. (o) Lib. de situ Daniæ & reliquar. Septentrional. Region. Cap. 227. pag. 147. (p) in Chronica Slavorum Lib. I. Cap. I. pag. 2.

eret, quoniam calore nativo firmi, & labore durati, viridem senectam agebant, & imprimis grandævi fiebant; quod non ambiguè, de gente sigillatim nostrate apud (a) *Lascium* colligamus, atque exemplis quibusdam apud (b) *Strykovskium*, atque (c) *Kojalovicium* confirmemus.

§. XXX. Inter mores verò ipsos, primo locò eos interpretabor, qui victus rationem modumque attinebant. Panem gens prisca, panisque usum ignorabat, *neq; pane victitabat, aratrumque non adhibebat*, prout explicat (d) *Herodotus*, & ex veteribus docet confirmatque (e) *Erasmus Stella*. Sed sparsim ad pascua exibant, ac sapidisimam quamque herbam, ac sponte natos arborum fructus comedebant, quod ex (f) *Diodoro Siculo* colligunt, annotantque. Tum & pecorum carnibus vesciebantur, adeò, ut ne ab equinis sibi temperarent. Illud autem ab ingenio nostræ gentis alienum dixerim, quod (g) *Perottus* affirmat, Sarmatarum nonnullos humanæ etiam carnis alimento vitam duxisse, & bellantes, cruorem ejus, quem primum interimerent, ex ipsius vulneribus bibisse: etsi, inconditam alias, & beluina prorsus vitam, egisse (h) *Diodoro* non repugnare ausim; carnibus enim non elixis & assis, sed crudis & qualitercunque dilaniatis delectatos esse constat. Nullus, aut rarus ferri usus, cultri & instrumenta ad concidendum apta non suppetebant, sed vice eorum ossa, aut ligna, lapidesque præacuti adhibebantur, imprimis ungvis ad concerpendum, nostrâ, doctorumque conjecturâ, utebantur. Eodem tempore, (i) *Hippocrates* autor librorum de moribus est) butyrum (quod lac concretum (i) *Virgilius* interpretatur) ex lacte equino in lignis excavatis agitato, coagulabant, quod e sanguine etiam equino

(a) in Lib. de Diis Samazit. in descript. Reipubl. Polon. pag. 295. (b) in Sarmat. Europ. descript. Prussicæ. (c) parte II. Hist. Lithuan. Lib. II. ad annum 1413. (d) Lib. IV. pag. 29. (105.) & pag. 99. (244.) (e) Lib. I. antiquit. Pruss. (f) Lib. I. Bibliothecæ. pag. 8. (g) in Cornu copie fol. 418. (h) Lib. I. Biblioth. p. 8. [5] (i) Lib. III. Georg. vers. 461. seq.

no fieri solitum, apud nonneminem observatum lego, & hodiernum Russis in usu esse, à quodam Russicarum rerum non imperito accepi. Quin & hippacen (a) *Plinii*, non minus tunc familiarem, per caseum equinum plerique exponunt, & simul opinioni nostræ accedunt, & etymi indicio non falluntur.

§. XXXI. Sirim aquâ, lacte, etiam equino, aut cruore simili pellebant, ac per desertâ errantes, equorum venas aperiebant, sanguinemque epotabant, in quam rem multi scriptores tradunt, & doctus ævi sui polyhistor. (b) *Perottus*, iis planè ad stipulatur. Alii sangvinem equinum non purum, sed lacte mistum malebant, & quod præcipuè miremur, hòc potus genere crapulam sibi contraxerunt, quod (c) *Adamus Bremensis* consignavit, & inebriatos esse, testatus est, atq; ex eo descripsit (d) *Helmoldus*: Indeque γαλακτοφάγων, γαλακτοπότων, ac ἵππομέλγων, nomina sortitos esse constat, ut legitur apud (e) *Perottum*.

§. XXXII. Sequioribus tamen temporibus, mores paulatim mutarunt, quando sensim paulatimque humaniores facti, agros hortosque colere cœperunt: Ita etiam, ut (f) *Tacito* admirante, frumenta, ceterosque fructus patientius, quam pro solita Germanorum inertiâ laborarint. Inde farinæ usus invaluit, quam equino sanguini commixtam inter cibos adhibuerunt, ut (g) *Perottus* existimat, & lacti equino additam, atque in pultem conflari solitam (h) *Plinius* consignavit. Tum verò imprimis melle abundabant, quod cum aqua despumatum, mellicratum, seu medonem dixere, potusque locò habuere; donec tandem Germani, & panis usum, & carniū assarum, elixarumque modum, nec non Zythi curmique coquendi artem introduxerunt. Quæ singula conferri possunt apud

(a) *Hist. Nat. Lib. XXVIII. Cap. IX.* (b) in Cornu Copiæ de Sarmatis. (c) *Lib. de situ Danie & reliq. Septentr. Region. Cap. 227. pag. 147.* (d) *Chron. Slavorum Lib. I. cap. I.* (e) *Loc. cit.* (f) de German. moribus (g) *Loc. cit.* (h) *Hist. Nat. Lib. XVIII.*

(a) *Herodotum*, (b) *Pompon. Melam*, (c) *Diodor. Siculum*, (d) *Adamnum Bremensem*, (e) *Helmoldum*, (f) *Erasm. Stellam*. (g) *Petrum de Dusburg*, (h) *Gromerum*, (i) *Chron. Ord.* (k) *Hennebergerum*, (l) *Herm. Conringium*, (m) *Loccenium*, aliosque egregios priscae historiae conditores.

§. XXXIII. Domicilia, non arte facta, sed rudi opere ex cespitibus arboribusque constructa primitus habuisse, affirmo. Quotus enim quisque est, qui ignorat, morem vagandi per solitudines, apud eos receptum? Non autem modo per desertas, & sylvas saepe errarunt, sed etiam pro ædibus, plaustra, coriis, imbrum hyemisque causâ, tecta, aut specus etiam & suffosâ, sa habitarunt, aut arborum subere nexuque ramorum, ab imbris & algoribus, sese ac infantes, protegere consueverunt; ut ex antiquis & gravibus autoribus, (n) *Herodoto*, (o) *Tacito*, (p) *Pompon. Mela*, (q) *Iustino*, (r) *Erasmo Stella*, (s) *Kojalovixio* & aliis colligi abunde potest. Domos ceteroquin ædificandi institutum a Germanis, ut hi à Romanis acceperunt, quando assentiente *Tacito*, multum ex Germanorum moribus paulatim traxere, adeo, ut ob hanc similitudinem *Tacitus* dubitaret, utrum eos Germanis adscriberet, an Sarmatis adnumeraret.

§. XXXIV. Idem de vestitu pronunciandum est, cujus rationes cum Germanis communes habuerunt; quando utrosque neces-

(a) *Lib. IV.* (b) *de situ orbis Lib. III. Cap. IV.* (c) *Biblioth. Lib. I. p. 8.* (d) *de situ Danie & reliq. Septentr. Region. Cap. 227. pag. 147.* (e) *Chronica Slavorum Lib. I. Cap. I* (f) *Lib. I. antiquit. Pruss.* (g) *parte III. Chronica Pruss. Cap. V. & LXX.* (h) *de origine & reb. gestis Polonorum Lib. III. in Corp. Hist. Polon. Tom. II. pag. 443.* (i) *fol. 19. a.* (k) *in Lib. de V. P. fol. 56.* (l) *de habitus corporum Germanorum causis.* [m] *Antiquit. Sveo-Gothic. Lib. II. Cap. XXI.* (n) *Lib. IV. p. 259. (105)* (o) *de Germanorum moribus.* (p) *Lib. II. de situ orbis Cap. I. & Lib. III. Cap. IV.* (q) *Lib. II. Hist. Cap. II.* (r) *Lib. II. Antiquit. Boruss.* (s) *Parte I. Hist. Lithuan. Lib. I. pag. 13.*

necessitas, frigorisque inclementia docuit, ferarum exuvias vestimentis adhibere. Pelles animalium rudes & incompositæ erant, quibus tum maximè abundarunt, easque sequiori tempore cum Germanorum mercibus commutarunt, ut ex mediæ historiæ scriptoribus liquet; neque dissentiunt (a) *Adamus Bremenensis* (b) *Althammero*, & (c) *Willichio*, (d) *Helmoldus*, (e) *Cluvero* aliique. Pellibus verò & rhenonibus, de quibus (f) alibi jam dictum est, primitus humeros saltem ac terga velati, reliquum corpus, maximam partem intacti erant, usque dum pelles hæc, ad cultiorem Germanorum morem formamque componerent, magisque usu docti, manicas inderent, & tandem vestem integram consuerent, Germanosque etiam hoc instituto imitarentur. Et vix dubito, quin pellitæ gentis vestigia in posteris permanerint, cum etiamnum ista Venedicæ gentis propago, fervidissimo quoque anni tempore pellibus utatur. Linteaminum e lino faciendorum, pannive e lana texendi artes, a Germanis acceptæ, adhuc vigent, & hodie nulli non tugurio sunt communes. Ex libris quoque arborum vestimenta confecisse, (g) *Mela* non contradixerim, præsertim cum hodiernum plebem nostratē id facere sciam, atque in aprico sit, eam e textili atque plicatili arborum, maximè tiliarum pellicula, quæ cortici interiori proxima est, calceamentorum genus quoddam parare. Nec sagum *Taciti* hic omiserim, quod ultimis temporibus receptum, hucusque foemellis nostratibus usitatum, imò quotidianum, Romanisque veteribus admodum simile est, quæ tum *quadrā & quadratā figurā* habuisse norat (h) *Isidorus*, atque e *lana aspera & villosa* contexta fuisse (i) *Sirabo* indicat; fortè etiam suspicari liceat, à lana (*Wille*) populi nostratis

(a) de situ Dan. & reliq. Sept. Reg. cap. 217. p. 147. (b) in Tacit. ap. Schard. red. Tom. 1. fol. 15. a. (c) ap. Schard. red. Tom. 1. fol. 53. a. XXIV. (d) in Chron. Sclavorum Lib. I. Cap. I. (e) Germ. ant. Lib. I. Cap. XVI. pag. 115. 116. 117. (f) in argument. historiam complectentibus §. XIV. (g) Lib. III. Cap. III. (h) Lib. XIX. Cap. XXIV. (i) Lib. IV.

stratis vocabulum, *Billaine*, (quod ipsi sagum est) nuncupatum esse. (a) *Dionysius Halicarnassensis* Lydis Persisque (b) *Mela* quibusdam Africae populis, (c) *Strabo* Belgis Gallisque tribuit: Lænas dici, usu & autoritate (d) *Martialis* & (e) *Juvenalis* constat. Videri possunt de hisce pellium, vestimentorumque generibus, modisque (f) *Cæsar*, (g) *Seneca*, (h) *Ovidius*, (i) *Pomp. Mela*, (k) *Tacitus*, (l) *Isidorus*, (m) *Plinius*, (n) *Lucanus*, (o) *Adamus Bremensis*, (p) *Helmoldus*, (q) *de Dusburg*, (r) *Lascius*, (s) *Cluverus aliique*.

§. XXXV. Nunc de cultu divino aliquid breviter addendum est, qui, etsi per omnia capita sigillatim definiiri non possit, tamen abunde patet, gentem nostratam inter alias maximè superstitionibus deditam fuisse; Quorsum spectat testimonium (t) *Adami*, ingenuè affirmantis, *Carlandam gentem crudelissimam, ob nimium idololatriæ cultum ab omnibus devitari solitam, domusque omnes, auguriis & necromanticis plenas, vestitu insuper monachico indutam fuisse: ubi sanè vestigia defendunt Bremensem, comprobantque adserta: aurum verò illis plurimum adscribentem, responsaq; a toto orbe, maximè Hispanis & Græcis ibidem petita, adserentem, facile excusat fallax narrationis transmarinæ fides. Illud vero omnibus constat, solem, lunam, stellas, tonitrua, fulgura, ignem, serpentes, dracones, bufones etiam & alia, mox cum, mox sine simulacris, ibi culta quondam & adorata fuisse, & utinam nunc omnis ea in universum extincta extirpataque superstitio esset! Huc referri debent* (u) *Adamus Bremensis* (x) *Sigismundus L. B. ab Heberstein*, (y) *Matth. Strykowski Ossostevicinus*, (z) *Petrus de Dusburg*,

(a)

- (a) Lib. III. (b) Lib. I. Cap. VIII. (c) Lib. IV. (d) Lib. VI. (e) Satyra IX. (f) Lib. IV. & VI. belli gallici. (g) Lib. I. de ira Cap. XI. (h) de ponto Lib. I Eleg. VI. (i) loc. cit. [k] Hist. Aug. Lib. XVII. & XVIII. (l) Lib. XIX. Cap. XIII. (m) in proëm. Lib. XII. (n) Lib. I. (o) de sit. Dan. & Rel. Sept. Reg. Cap. 217. (p) Lib. I. Chron. Slav. cap. I. (q) part. III. Chron. Cap. V. [r] de diis Samagitharum. (s) Germ. ant. Lib. I. Cap. XVI. (t) loc. cit. cap. 223. pag. 146. (u) loc. cit. cap. 223. & 224. (x) in Comment. rer. Moscovit. pag. 84. (y) in Sarmat. Europ. (z) Chron. Pruss. part. III. cap. V.

(a) *Lasficus*, (b) *Michalo Lithuanus*, (c) *Chronicon Ordinis*, (d) *Hennebergerus*, nec non de sylvis, fontibus & lacubus, diis ipsorum sacris, (e) *Matthias de Michovia*, (f) *Helmoldus* & alii. Eodem faciunt, quæ nuper admodum de Veterum Prussorum Diis diligenter *Hartknochius* conscripsit.

§. XXXVI. Quamnam verò connubiorum legem ritumque habuerint, haud facile est, explicare, promiscuis vagisque libidinibus conjugium foedasse, vix apud idoneos legas, & nullo verosimili indicio defendas. Adulteria namque proscripta, punitaque sunt, non secus atque apud Parthos, quibus Scythicum morem tribuit (g) *Justinus*, atque ita turpitudinem hanc averfati sunt, ut, (h) *Hennebergero* tradente, non modò vivi cremationis poenam in adulteros statuerent, sed memoriam quoque illorum, sparsis in viam publicam cineribus, abolendam censerent. Singuli tamen plures uxores habuerunt, eamque consuetudinem Scythæ & omnes ferè Scythici Celticique populi tenuerunt; quod seorsim de nostratibus affirmant (i) *Cromerus*, (k) *Dlugoffus*, (l) *Matthias Michovius*, (m) *Grunovius*, (n) *Sylvius*, alique gravissimi scriptores. Consanguinitatis jura & gradus, non tam accuratè semper servarunt, Persis tamen castiores, qui conjugia parentum filiorumque, in serie recta, admisērunt, confer. *Michovius*. Pudicitia ceteroquin non inane studium, temporibus imprimis sequioribus, adhibitum est, cujus etiamnum vestigia exstant: Non enim quenquam fugit, mos sanè perridiculus, tintinnabula e zonis cingulisve pendula gestandi, qui apud sequiorem plebis nostratis sexum hodiernum receptus, & legibus quondam sancitus est, ut eò velut signò dato, in parentum conspectu,

cu-

(a) de diis Samagitarum. (b) de moribus Tartaror. & Lithuanorum. (c) sub Hermanno de Salza fol. 28. 6. (d) de Vet. Pruss. fol. 12. a. (e) Lib. IV. Chron. Polon. XLV. (f) Lib. I. Chron. Slav. cap. I. (g) Lib. XLI. (h) de Vet. Pruss. fol. 17. b. (i) Lib. III. p. 343. (k) Lib. II. annal. ad annum 997. (l) Lib. II. Chron. Polon. cap. VIII. [m] Tract. II. cap. III. (n) in descript. Prussiae.

custodiaque versarentur. Appositè (a) *Lascius*, apud *Curonenses*, ait, *puella nobiles, multis in locis gestant tintinnabulum, quod funiculo alligatum e cingulo dependet usq. ad genua. & vicissim* (b) *alibi*, inquit, *stricto persequitur cultro se ad impudicitiam sollicitantem, quæ duobus ante & retro pendebat de zona tintinnabulis incedit, quibus rebus monentur parentes, ubi sit, quidve agat filia.* Scitum sanè, in licentiam sequioris sexus petulantiamque animadvertendi compendium, unde postmodum conchæ, cochleæque, quas vulgus serpentum crania falsò venditat, perizomatium usibus adhibitæ, nolisque innexæ estimari debent.

§. XXXVII. Mortuorum cadavera cremata sunt, & velut narrat (c) *Ko-jalovvicius*, propinqui senio aut morbo spem omnem evincente confecti, trucidati, mancipia, equi, canes, & quicquid in vivis carum habuissent, funerali rogo una cum defunctorum cadaveribus exusti. Tum apud eos in laude positum est, si mulier propria manu sibi mortem conscisceret, ut unâ strue pariter arderet, cum virò suo, quod seculo VIII. annotavit (d) *Bonifacius*, Antistes *Moguntiensis*. Confer. & (e) *Joh. Dlugossus* (f) *Chron. Ordinis*. (g) *Petrus de Durburg*, (h) *Hennebergerus*, similesque monumentorum conditores. Postea verò quam humari cœperunt, munuscula velut in viaticum defunctis attributa sunt, atque inter hæc securis, acus, filum annuli, armillæ, quin & nummi, tum panis, potusve interdum addi consueverunt. Lubens equidè hic plura attexerem de antiqua *Curonorum* Republica, moribus magis quàm legibus comprehensa, ac plebejâ communique libertate, sæpe tamen in licentiam versâ, & indole prope indomitâ, sed disciplinæ tamen, si cultus accederet, capaci, erectâ item fortique, ac multis cruentisque præliis egregiè frequenterque comprobata; nisi spatii angustia, & legum autoritas me intra præscriptos fines terminosque coërceret. Quod reliquum est, conatus, qui in arduis quoque sufficit, causam meam, atque ingenii & virium pariter imbecillitatem defendet.

(a) de *Diu Samagitarum* pag. 56. (b) *ibid.* pag. 46. (c) *parte I. Hist. Lithuan. Lib. I. pag. 5. seq.* [d] in *Epistola ap. Zvingerum in Thearr. M. V. H. Volum. XIX. Lib. II. fol. 3596.* [e] *Lib. II. annal. Polon. ad annum 997* (f) *fol. 13.* (g) *parte III. cap. 5.* (h) de *Ver. Prusf. fol. 23.*